

Pieter Hilhorst

sr. onderzoeker Ben Sijet centrum

DE REËEL BESTAANDE UTOPIE

Utopia als spiegel voor de werkelijkheid
De typering van Thomas More voor zijn ideale wereld was goed gekozen: Utopia. Het is een mengeling van Eu topia, een gelukkige plaats en Ou Topia, letterlijk geen plaats. Het ideaal is gesitueerd in nergensland. De utopie kan alleen bestaan op een plek die niet bestaat. Want als een ideaal in de echte wereld wordt gerealiseerd, treden onherroepelijk ook de schaduwzijden aan het licht. Niets is beangstigender dan verhoorde gebeden.

Finland pakt het wrong-pocketprobleem wél aan

In Finland heeft de regering een hervorming doorgevoerd die me als muziek in de oren klinkt. Ze hebben op regionaal niveau de budgetten voor zorg en welzijn bij elkaar gevoegd. Dat klinkt als een slim antwoord op een probleem dat in Nederland vaak wordt besproken. Veel mensen kloppen aan bij de huisarts vanwege klachten die voortkomen uit sociale problemen: geldzorgen of eenzaamheid. En dus klinkt geregeld de oproep voor een beweging naar de voorkant. Het is beter om mensen in het sociaal domein te helpen dan in de zorg. Alleen werkt het systeem daarbij niet mee. Zorgverzekeraars vergoeden alleen medische behandelingen van individuen. Dus het kan wel zijn dat schuldhulpverlening soms meer oplevert dan een behandeling door een psycholoog van de stress die door de geldzorgen wordt veroorzaakt, maar de zorgverzekering vergoedt wel de psycholoog, maar niet de schuldhulpverlening. Hetzelfde geldt voor initiatieven om eenzaamheid te verminderen. Ook die worden niet vergoed door de zorgverzekeraar.

“De gemeente investeert, maar de besparing landt in een ander systeem.”

Gemeenten betalen, zorgverzekeraars profiteren

Nu hoeft dat geen probleem te zijn. Schuldhulpverlening en bestrijding van eenzaamheid worden bekostigd door de gemeente. Alleen krijgen de gemeente hiervoor onvoldoende middelen. Zeker als je dat afzet tegen de meer dan honderd miljard die de zorg kost. Er is dus sprake van een wrong pocket probleem. De gemeente moet investeren in schuldhulpverlening en eenzaamheidsbestrijding, maar de besparing landt in een ander systeem (bij de zorgverzekeraars). Het Finse systeem is een oplossing voor dit wrong pocket probleem. De kosten en de baten vallen immers allebei binnen het regionale budget voor zorg en welzijn.

Regionale budgetten: kansen én kanttekeningen

De keuze in Finland voor een regionaal budget heeft in principe ook nog het voordeel dat ingespeeld kan worden op de lokale kenmerken en krachten. En het maakt het mogelijk om regio's te vergelijken waardoor die van elkaar kunnen leren. Het is niet voor niks dat bij het Integraal Zorg Akkoord en het Aanvullende Zorg en Welzijns Akkoord juist gekozen wordt voor een regionale aanpak. Je zou dus denken: Utopia bestaat en het ligt in Finland.

De praktijk: dalend vertrouwen en nieuwe tweedeling

Alleen is de praktijk weerbarstiger. Het vertrouwen van burgers in de overheid is sinds de hervorming drastisch

gedaald. En hetzelfde geldt voor de waardering voor zorg en welzijn. Hoe kan dat? Het wordt een terugkerende vraag op onze reis in Finland. Een eerste antwoord is dat zo'n hervorming tijd kost. In eerste instantie levert het heel veel gedoe op, terwijl het even duurt voor de vruchten kunnen worden geplukt. Dat is deels het geval, maar niet het hele verhaal. Het heeft in sommige regio's ook geleid tot wachtlijsten. En die wachtlijsten hebben er weer toe geleid dat meer mensen zich privaat (of via hun werkgever) gingen bijverzekeren. Met als gevolg dat het wegnemen van een knip tussen zorg en welzijn heeft bijgedragen aan een tweedeling tussen privaat gefinancierde zorg en collectief gefinancierde zorg. En dat zou nog wel eens de oorzaak van de onvrede kunnen zijn.

Geen utopia - maar wel waardevol

Het Finse model is dus geen utopia. Het ideaal blijkt ook risico's met zich mee te brengen. En juist daar kunnen we van leren. Bijvoorbeeld: pas op met een tweestandenzorg. En wees beducht voor de wachtlijstlogica. Alle energie om op korte termijn de wachtlijsten weg te werken, gaat ten koste van de energie voor preventie, terwijl dat op lange termijn juist werkt tegen wachtlijsten. Toch blijf ik gecharmeerd van de Finse hervorming. Ik denk dat je de risico's kan voorkomen en de basishervorming overeind kan houden en dat dit uiteindelijk leidt tot minder zorg en meer welzijn. ◦

